

В.А. Колесникова

КНИЖКОВИЙ ОГЛЯД

Бібліотека Інституту археології із задоволенням ознайомить читачів зі списком нових книг 2001—2002 років видань, які поповнили наш фонд. Це книги, видані на території України й присвячені актуальним проблемам археології та давньої історії.

Нами було отримано ще 35 видань 2001 року у доповнення до згаданих у торішньому списку. Також бібліотека збагатилася на 36 книг видання 2002 року. На жаль, за браком місця ми обмежилися лише монографіями та збірниками статей, залишаючи поза межами списку численні тези доповідей на конференціях, автореферати та брошури.

Користуючись нагодою, бібліотека висловлює подяку авторам і установам, які люб'язно надіслали нам свої видання, тим самим надавши можливість ознайомитися з ними сьогоднішнім читачам та зберегти їх для читачів майбутніх. Сподіваємося й надалі мати привід для таких подяк.

2001

1. Айбабина Е.А. Декоративная каменная резьба Каффы XIV—XVIII вв. — Симферополь: СОНАТ, 2001. — 280 с. (Материалы по археологии Крыма).

У монографії представлені вироби кам'яного різьблення та пластики Кафи (Кефе). Розглянутий орнаментальний декор різних груп пам'ятників, провідні декоративні мотиви. Численний матеріал дозволяє вести мову про створення в Кафі своєрідного напрямку в декорі хачкарів. Більша частина представлених матеріалів публікується вперше.

2. Бережинский В.Г. Войны Киевской Руси с хазарами. — К.: НИЦ ГП ВСУ, 2001. — 133 с.

Книга продовжує цикл робіт автора «Війни Київської Русі». Розповідає про непрості відносини двох сусідніх держав Східної Європи — Київської Русі та Хазарського каганату, їх військову справу, озброєні конфлікти, контакти у військовій галузі.

© В.А. КОЛЕСНИКОВА, 2003

3. Бойко Ю.Н., Берестнев С.И. Погребения VII—IV вв. до н. э. курганного могильника в с. Купьеваха (Ворсклинский регион скифского времени). — Харьков: РА-Каравелла, 2001. — 144 с.

Роботу присвячено дослідженню курганних поховань раннього залізного віку (Харківська обл.). Публікуються матеріали розкопок.

4. Брайчевський М. Літопис Аскольда. — К.: Український Центр духовної культури, 2001. — 132 с.

Остання книга видатного вченого М.Ю.Брайчевського (1924—2001) присвячена дослідженню життя та діяльності князя Аскольда. У роботі подано реконструкцію «Літопису Аскольда».

5. Бруяко И.В., Ярошевич Ю.И. Городище у с. Новосельское на Нижнем Дунае. — Измаил: Гермес, 2001. — 144 с.

У книзі публікуються матеріали розкопок городища біля с. Новосельське (Ренійський район Одеської обл.). Результати археологічних досліджень розглянуто на тлі історико-географічної ситуації, що складалася протягом кількох тисячоліть на межі двох культурних світів — східнобалканського та північно-причорноморського.

6. Галичина та Волинь у добу середньовіччя: До 800-річчя з дня народження Данила Галицького. — Львів, 2001. — 252 с. (Історичні та культурологічні студії. Вип. 3)

У статтях збірника висвітлено політичну, соціально-економічну та культурну історію Галицько-Волинської землі, значна увага приділяється добі князя і короля Данила.

7. Гераськова Л.С., Резніченко В.А., Телегін Д.Я. Національна програма електронного обліку, пошуку та публікації нерухомих археологічних пам'яток України. Інформаційно-пошукова система «Пам'ятка». — Луганськ: Шлях, 2001. — 56 с.

Видання підготовлено в рамках реалізації науково-технічної програми Міністерства освіти та науки України «Розробка національ-

ної програми електронного обліку, пошуку та публікації нерухомих археологічних пам'яток України». Присвячена методиці складання бази даних археологічних пам'яток України у Львівській і Харківській областях (експериментальний варіант)

8. Головко О.Б. Князь Роман Мстиславович та його доба: Нариси з історії політичного життя Південної Русі XII — початку XIII століття. — К.: Стило, 2001. — 249 с.: 4 вкл., додат.

Книгу присвячено життю князя Романа Мстиславича: походженню, дитинству, сходженню на політичний Олімп, загадковим сторінкам життя, родинним зв'язкам, міжнародним контактам. Простежується вплив діяльності князя на подальшу долю Волині та Галичини.

9. Донецкий археологический сборник. — Вып. 9. — Донецк, 2001. — 200 с.

Черговий випуск збірника, підготовку до друку якого здійснив Донецький національний університет, містить статті та публікації, присвячені питанням первісної, скіфської і середньовічної археології.

10. Етногенез та рання історія слов'ян: нові наукові концепції на зламі тисячоліть. — Львів: ЛНУ, 2001. — 294 с.

Збірник містить статті, підготовлені за матеріалами Міжнародної наукової конференції. У статтях подано нові моделі та концепції етногенезу і ранньої історії слов'ян, охарактеризовано особливості їх економічного, політичного, соціального та культурного розвитку.

11. Журавлев О.П. Osteologические материалы из памятников эпохи бронзы лесостепной зоны Днепро-Донского междуречья. — К., 2001. — 200 с.¹

Монографія — результат майже тридцятирічних досліджень автором остеологічних матеріалів, виявлених в ході розкопок поселень доби бронзи Дніпро-Донського лісостепового межиріччя. Наводиться видовий склад ссавців, породний склад домашнього стада. Проводяться порівняння вказаних поселень за всіма відомими на даний момент археозоологічними показниками. Встановлені відмінності у тваринництві племен ямної, катакомбної, зрубної та інших культур доби бронзи, показана відсутність зв'язку між цими племенами щодо тваринництва. Виділено скотарське районування в зрубній культурі.

12. Історія української культури в 5-ти томах. — Т. 1: Історія культури давнього

¹ Книги, назву яких позначено курсивом, можна придбати в книжковому кіоску (пр. Героїв Сталінграда, 12, поверх 12, Польовий комітет, т. 418-81-43, Латуха Т.І.)

населення України. — К.: Наукова думка, 2001. — 1135 с.

13. Історія української культури в 5-ти томах. — Т. 2: Українська культура XIII — першої половини XVII століть. — К.: Наукова думка, 2001. — 847 с.

У виданні вперше за період існування нашої держави системно викладається багатотомова історія української культури, її самобутність та зв'язки з іншими культурами, внесок до світової культурної спадщини.

У першому томі реконструюється процес первинного залюднення українських теренів, висвітлюється побутування на українських землях різних етносів, досліджуються становлення, розквіт і занепад культури Київської Русі.

Другий том присвячено розвитку освіти, мистецтва і літератури та стану наукових знань в Україні впродовж XIII — першої половини XVII ст. Визначено місце України в міжнародних культурних зв'язках.

14. Киевский альбом: Исторический альманах. — Вып. 1. — К.: Прайм, 2001. — 104 с.

Вишукано оформлена збірка присвячена археології, історії, архітектурі та ужитковому мистецтву Києва. Особливу увагу приділено найбільш яскравому періоду в історії містобудування — межі століть. Автори книги — відомі київські історики, археологи, письменники та музеєзнавці.

15. Klochko Viktor I. Weaponry of societies of the Northern Pontic culture circle: 5000—700 BC // Baltic-Pontic studies. — Vol. 10, 2001. — 376 с., references.

Роботу присвячено розвитку військової техніки в доісторичних суспільствах від доби неоліту до доби бронзи.

Досліджуються джерела, пов'язані з веденням військових дій, озброєнням, тактикою та стратегією доісторичних суспільств в історичній перспективі.

16. Котляр М.Ф. Данило Галицький. — К., 2001. — 153 с.

Книга видатного українського історика присвячена 800-річчю від дня народження галицько-волинського князя Данила Романовича Галицького (1201—1264). У роботі досліджується життя та діяльність Данила Галицького, який залишив помітний слід в історії України.

17. Магомедов Б. Черняховская культура: Проблема этноса. — Люблин, 2001. — 290 с. (Monumenta Studia Gothica. T. 1)

У роботі на основі узагальнення матеріалів історичних досліджень черняхівської культури з'ясовується етнічний склад її населення в окремих регіонах і на всій території розповсюдження. На цій підставі реконструюються історичні долі черняхівських племен.

18. Наукові записки. Вип. X. — Львів: Новий час, 2001. — 282 с.

Випуск збірки Львівського історичного музею містить публікації матеріалів та статті з проблем археології, давньої, середньовічної та сучасної історії України.

19. Наукові записки з української історії. — Вип. 12. — Переяслав-Хмельницький: Золоті литаври, 2001. — 440 с.

Черговий випуск збірника, виданого Переяслав-Хмельницьким педуніверситетом, містить статті, що висвітлюють різні аспекти історії України від найдавніших часів до наших днів. Зокрема, аналізуються окремі історіографічні проблеми, питання суспільно-політичного, соціально-економічного та культурного розвитку України.

20. Наукові праці Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету: Історичні науки. — Т. 5 (7). — Кам'янець-Подільський, 2001. — 352 с.

21. Наукові праці Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету: Історичні науки. — Т. 6 (8). — Кам'янець-Подільський, 2001. — 576 с.

Включені до випусків збірників численні роботи присвячені питанням археології, історіографії, джерелознавства, методології історичної науки, соціально-економічної та політичної історії України, демографії, національно-культурного життя.

22. Петрук В. Велика Скіфія-Україна. — К.: Спалах, 2001. — 432 с.

Книга, авторство якої належить історик-аматору, є оригінальною спробою історико-географічної інтерпретації «Історії» Геродота. Автор розшукує українське коріння в прадавніх скіфських часах.

23. Пивоваров Сергій. Християнські старожитності в межириччі Верхнього Прута та Середнього Дністра. — Чернівці: Зелена Буковина, 2001. — 152 с.

У монографії на основі археологічного матеріалу досліджується процес поширення та утвердження християнського віровчення в межириччі Верхнього Прута та Середнього Дністра. Характеризується поховальний обряд, культові споруди, християнська та язичницька символіка, синкретизм християнських та первісних вірувань доби середньовіччя.

24. Приходнюк О.М. Степове населення України та східні слов'яни (друга половина I тис. н. е.) / Ін-т археології НАНУ, Чернівецький нац. ун-т. — Київ-Чернівці: Прут, 2001. — 285 с.: рис. 123, фото 27, бібліогр.

Монографію присвячено висвітленню етнокультурних та історичних процесів на теренах України за доби раннього середньовіччя. Підбиваються підсумки більш ніж столітнього вивчення старожитностей слов'янських та тюркомовних народів, окреслено характер

взаємовідносин між ними та вплив тогочасних цивілізацій на процес їх розвитку.

25. Сажгаров С.Н. Катакомбные культуры Северо-Восточного Приазовья. — Луганск, 2001. — 172 с.

Книга вміщує аналіз археологічних джерел доби бронзи Південно-Східної України. Вводяться до наукового обігу рідкісні поховальні комплекси, колекції керамічних та металевих виробів, прикрас і знарядь з каменю та кістки. Особлива увага приділяється культурно-хронологічній належності катакомбних матеріалів.

26. Сегеда С. Антропологічний склад українського народу: Етногенетичний аспект. — К.: Вид-во ім. О. Теліги, 2001. — 256 с.

Книгу присвячено питанням антропологічного складу та етногенезу українців. На підставі аналізу широкого комплексу морфофізіологічних ознак виділені антропологічні зони, що склалися історично в результаті етногенетичних процесів на території України.

27. Сегеда Сергій. Антропология: Навч. посібник. — К.: Либідь, 2001. — 336 с.

У книзі розглядається широке коло питань, які вивчає антропология — наука про мінливість фізичного типу людини у часі й просторі. Висвітлюються проблеми походження людини, найдавніші сторінки людської історії, сучасна етнорасова структура людства, антропологічний склад давнього та сучасного населення України.

28. Слов'янські культури в європейській цивілізації: До 60-річчя доктора істор. наук, проф. Алексєєва Юрія Миколайовича. — К.: Слов'янський університет, 2001. — 400 с.: іл.

До наукового збірника, виданого до 60-річчя д. і. н., професора Ю.М. Алексєєва, увійшли статті відомих істориків, філософів, філологів з Болгарії, Польщі, Росії, Франції, України, Чехії з важливих проблем історії слов'ян, їх внеску до скарбниці світової історії та культури. Різнопланова проблематика вміщених у збірнику статей стосується актуальних проблем сучасної славістики — порівняльно-історичного мовознавства, літературознавства і фольклористики, етногенезу.

29. Сорочан С.Б. Византия IV—IX веков: этюды рынка. Структура механизмов обмена. — Харьков: Майдан, 2001. — 476 с.

Книга відомого українського вченого-византиніста присвячена історії однієї з найблискупіших імперій середньовіччя — Візантійській. Автор книги приділяє особливу увагу структурі та організації торгівлі та ремесла Візантії на тлі її історії.

30. Среднепетровская и новоданиловская культуры энеолита Азово-Черноморского региона: Археолого-антрополо-

гический анализ материалов и каталог памятников / Авт.: Д.Я. Телегин, А.Л. Нечитайло, И.Д. Потехина, Ю.В. Панченко. — Луганск: Шлях, 2001. — 152 с.

Роботу опубліковано в межах розробки національної програми електронного обліку, пошуку та публікації нерухомих археологічних пам'яток України.

У книзі подано детальний аналіз археологічних та антропологічних матеріалів з поселень, поховань і скарбів двох енеолітичних культур півдня України. Вміщено алфавітний перелік пам'ятників.

31. Старожитності Миколаївщини. — Миколаїв, 2001. — 97 с.

Вміщені в збірнику статті відображають цікаві сторінки життя та звичаїв давньої людності, що мешкала на території сучасної Миколаївщини від доби палеоліту до сьогодення.

32. Старожитності степового Причорномор'я і Криму. — Т. IX. — Запоріжжя, 2001. — 262 с.

У IX томі збірника представлено статті та замітки, присвячені окремим проблемам різних періодів від доби палеоліту до епохи середньовіччя. Уводяться у науковий обіг новітні матеріали Північного Причорномор'я та Криму.

33. Степи Європи в епоху середньовіччя. — Т. 2. Хазарское время. — Донецк: Изд-во ДонНУ, 2001. — 454 с. (Тр. по археологии).

Черговий том серії продовжує видання наукових праць з археології та суміжних дисциплін, які спираються на археологічні джерела степів Східної Європи за часів середньовіччя. Збірник містить 14 робіт, написаних фахівцями України та Росії. Уперше в такому великому обсязі представлений різноманітний фактичний матеріал хозарського часу. Хозарська тематика розглядається на культурно-історичному тлі, оскільки хронологічні рамки збірника виходять за межі хозарського часу й охоплюють період з V по XI ст.

34. Таланин В.И. У истоков Руси: Очерки истории IX—XI вв. — Запорожье: Изд-во ЗГИА, 2001. — 345 с.

У книзі представлений нетрадиційний авторський погляд на ранні етапи давньоруської державності на тлі безперервної боротьби боярських кланів у IX—XI ст.

35. Трипольское поселение-гигант Тальнянки. Исследования 2001 г. — К., 2001. — 110 с.: ил.

У книзі представлені результати досліджень великого трипольського поселення Тальнянки (Тальновський р-н Черкаської обл.). Подається історія вивчення поселення, його топографія та планування, висвітлені питання економіки та господарства. Розглядається проблема виникнення поселень-гігантів. Пуб-

лікуються матеріали досліджень жител, розкопаних у 2001 році. Якісні кольорові фото ілюструють процес дослідження пам'ятки та представляють найбільш атрактивний матеріал.

Видання двомовне — паралельно надруковані російський та англійський тексти.

36. Чмихов Микола. Від Яйця-райця до ідеї Спасителя. — К.: Либідь, 2001. — 432 с.

Книга являє собою сміливу спробу відомого українського археолога Миколи Чмихова (1953—1993) синтезувати археологію, історію і космологію. На основі археологічних та лінгвістичних джерел автор створює реконструкцію ідеологічних уявлень прадавніх мешканців України.

2002

1. Алексеев В.П., Лобода П.Г. Античные и средневековые монеты Северного Причерноморья. — Том 1. Царские монеты Боспора. — Одесса: Полис, 2002. — 96 с.

Книга є каталогом античних та середньовічних монет Північного Причорномор'я з фондів Одеського музею нумізматики. Представлені царські монети Боспора — від Левкона II до Рескупоріда VI. Видання двомовне — російський та англійські тексти.

2. Археологічна карта Київщини. Фастівський район / Авт.: А.І. Готун, С.Д. Лисенко, О.В. Петраускас, Р.Г. Шишкин — К., 2002. — 247 с.: іл.

Працю присвячено систематизації археологічних пам'яток Фастівського району Київської області. У роботі також розглядаються питання складання археологічних карт, висвітлюються основні етапи польових досліджень регіону, наводиться каталог археологічних пунктів. Окремі розділи присвячено впорядкуванню свідчень письмових джерел про населені пункти та окремі місцевості району.

3. Археологічні відкриття в Україні 2000—2001 рр.: Збірка наукових праць. — К., 2002. — 301 с.: іл.

У збірнику представлені 102 публікації (26 стосуються досліджень 2000 р., 75 — досліджень 2001 р., одна — присвячена матеріалам розкопок попередніх років). Статті репрезентують результати розкопок пам'яток кам'яної доби, періоду бронзи, раннього залізного віку, античної культури, доби ранніх слов'ян, періоду Київської Русі. Є публікації окремих знахідок, наводяться дані про результати археологічних розвідок. Публікації супроводжуються ілюстраціями.

4. Археологічні дослідження Львівського університету. — Вип. 5. — Львів, 2002. — 410 с.

У черговому випуску збірника опубліковано найновіші результати археологічних досліджень наукових співробітників Львівсько-

го національного університету та інших наукових установ, розглянуто окремі проблеми історіографії та історії археологічної науки.

5. Археологія та етнологія Східної Європи: Матеріали і дослідження. — Т. 3. — Одеса: Друк, 2002. — 356 с.

Видання є продовженням серії, започаткованої кафедрою археології та етнології Українського історичного факультету Одеського національного університету у 1997 році. Перша частина тому обіймає роботи, що розглядають проблеми археології доби каменю — середньовіччя, теорії та історії археологічної науки. Друга — присвячена вивченню традиційних та сучасних спільностей і культур Центральної та Східної Європи.

6. Бандрівський М.С. Могильник в Петрикові біля Тернополя (у контексті поховального обряду висоцької культури). — Львів: Логос, 2002. — 219 с.: іл.

У монографії публікуються матеріали досліджень могильника висоцької культури (кін. XII—VIII ст. до н. е.), розкопаного автором. На підставі глибокого аналізу Петриківського та інших могильників (Висоцьке, Чехи-Лугове, Гончарівка, Золочів) здійснено класифікацію поховальних пам'яток висоцької культури. Виділено хронологічні групи поховань, визначено їх місце серед сусідніх культур Центральної і Південно-Східної Європи.

7. Бодрухин В.М. Чернігівська земля-князівство. — Луганськ, 2002. — 132 с.

Монографія висвітлює історію формування та розвитку Чернігівської землі-князівства, основні етапи боротьби династії Ольговичів за гегемонію в південно-руських землях.

8. Бодрухин В.М., Чукаєва В.О. та ін. Пізні кочовики східноєвропейського степу. — Луганськ, 2002. — 186 с.

Монографія висвітлює різноманітні суперечливі історичні проблеми, які пов'язані із взаємовідносинами східних слов'ян і кочовиків східноєвропейського степу, та їх вплив на розвиток економічної і політичної історії давньоруських князівств.

9. Боспорские исследования. — Вып. II. — Симферополь, 2002. — 352 с.

Збірник містить статті учасників Других Боспорських читань. Темі статей охоплюють широкий спектр наукових досліджень з археології та історії античного і ранньосередньовічного Боспору. Більшість статей висвітлює результати найновіших археологічних досліджень боспорських міст, сільської околиці і некрополів.

10. Великая Скифия: Учебное пособие для специального курса лекций по археологии. — Киев-Запорожье, 2002. — 340 с.

Курс лекцій покликаний у популярній формі ознайомити читачів із сучасним науковим підходом до розуміння шляхів станов-

лення кочового способу господарства, з культурою, способом життя та історичними долями народів, що входили до складу держави Велика Скифія.

11. Відейко М.Ю. Трипільська цивілізація. — К.: Академперіодика, 2002. — 142 с.

Науково-популярне видання знайомить читача з історією відкриття та вивчення трипільської культури, питаннями господарства, забудови поселень, місцем трипільського феномену у давній історії Європи. Видання забезпечено списком літератури та археологічним словником.

12. Відейко М.Ю. Трипільські протоміста. Історія досліджень / Ін-т археології НАНУ. — К., 2002. — 142 с.

Видання присвячено історії польових та камеральних досліджень великих трипільських поселень, починаючи з розкопок 1891 року на Поділлі до сьогодення. Представлена також наукова бібліографія з проблемами трипільських протоміст.

13. Исследования совместной Украинско-Немецкой археологической экспедиции в 2001 г. / Авт.: В.Ю. Мурзин, Р. Ролле, В. Херц, С.А. Скорый, С.В. Махортых, В.П. Белозор. — К., 2002. — 88 с.: ил.

Публікація вводить до наукового обігу матеріали розкопок і наукових розвідок, які провели археологи України та Німеччини на території городища скіфської епохи, розташованого біля с. Бельськ на Полтавщині, і пов'язаного з ним курганного могильника в урочищі Перещепино.

14. Історія Одеси: Історико-краєзнавчі нариси. — Одеса: Друк, 2002. — 560 с.

Книга знайомить із 200-річним розвитком міста і висвітлює історію краю від часів заселення людиною Північно-Західного Причорномор'я до часів Кримського ханства. В основу роботи покладені архівні та опубліковані документи і матеріали, листування, спогади сучасників.

15. Кам'яна доба України: Збірка наукових статей. — К.: Шлях, 2002. — 172 с.: іл.

Збірка наукових праць присвячена 90-річчю з дня народження відомого вченого — Валентина Миколайовича Даниленка (1913—1982). Вона містить праці співробітників відділу археології кам'яного віку Інституту археології НАНУ та інших наукових установ України, присвячені актуальним проблемам палеоліту, мезоліту та неоліту південного заходу Східної Європи.

16. Климовський С.І. Соціальна топографія Києва XI — середини XVII сторіччя. — К.: Стилос, 2002. — 230 с.

Історія Києва розглядається у монографії як історія еволюції розгалуженої соціальної системи. Досліджується роль і значення та-

ких її складових, як Поділ, Печерське містечко, Старе городище (Софійська слобода), Біскупське містечко, та менших поселень і окремих місцевостей у процесі формування міського простору Києва. Уточнюються окремі питання історичної топографії та демографії. Аналізується вплив на розвиток Києва повноти використання норм Магдебурзького права. Робота містить картосхеми земельних володінь та динаміки розвитку міста впродовж XVI — середини XVII століття.

17. Котляр М.Ф. Історія дипломатії Південно-Західної Русі. — К., 2002. — 247 с.

Робота є спробою регіонального дослідження зовнішньої і внутрішньої дипломатії Давньої Русі. Основну увагу приділено внутрішній, міжкнязівській дипломатії Південної Русі, що, як з'ясувалося в процесі дослідження, мала ті самі форми і підкорялася тим самим законамостям, що й відносно з іноземними державами.

18. Котова Н.С. Неолітизація України. — Луганск: Шлях, 2002. — 268 с.: ил.

Монографія присвячена вивченню процесу розповсюдження першої кераміки, землеробства та скотарства на території України. На основі вивчення стратиграфії пам'яток і великої серії радіовуглецевих дат уточнюється періодизація та хронологія неолітичних культур. Це дозволяє автору виділити три етапи неолітизації та охарактеризувати специфіку цього процесу на території України.

19. Кулаковский Юлиан. Прошлое Тавриды. — К.: Стилос, 2002. — 225 с.

Книга є перевиданням роботи видатного антикознавця, археолога та візантолога Ю.А. Кулаковського (1855—1919), присвяченої дослідженню історичного минулого Тавриди. Текст максимально наближений до авторської редакції. Повністю збережені лексика, термінологія та назви.

20. Материалы по Археологии, Истории и Этнографии Таврии. — Вып. IX. — Симферополь, 2002. — 640 с.

У черговому випуску збірника містяться роботи з археології, нумізматики, сфрагістики, історії, етнографії Північного Причорномор'я та Криму, а також рецензії та персоналії. Представлені як публікації матеріалів польових досліджень, так і аналітичні статті. Хронологічні рамки збірника — від кам'яного віку до новітнього часу.

21. Михайло Брайчевський: вчений і особистість. — К.: Фенікс, 2002. — 228 с.

Видання присвячене світлій пам'яті великого вченого, поета і художника М.Ю. Брайчевського (1924—2001). У книзі містяться наукові праці та поезії видатного історика, а також статті дослідників, в яких розкривається його внесок в науку і громадське життя.

22. Михайлов Борис. Мелитополь: природа, археология, история. — Запорожье: Дикое поле, 2002. — 280 с.

Науково-популярне видання, присвячене всебічному дослідженню Мелітопольщини, базується на наукових, архівних даних, спогадах учасників подій, літературних та фольклорних джерелах. Оповідь охоплює період від прадавніх часів до наших днів. Особливу увагу автор приділив самому місту.

23. Наукові записки з української історії: Збірник наукових статей. — Вип. 13. — Переяслав-Хмельницький, 2002. — 452 с.

Збірник вміщує статті, що на основі архівних документів та опублікованих матеріалів висвітлюють різні аспекти історії України від найдавніших часів до наших днів. Зокрема, аналізуються окремі історіографічні проблеми, питання суспільно-політичного, соціально-економічного та культурного розвитку України тощо.

24. Нові технології в археології. — Київ-Львів, 2002. — 338 с.

Збірник присвячено проблемам застосування сучасних наукових технологій в археологічних дослідженнях. Тематика відображає повну гаму нових підходів у дослідженнях — від науково-теоретичних до практичних методів опрацювання археологічного матеріалу.

25. Православные древности Таврики: Сборник материалов по церковной археологии. — К.: Стилос, 2002. — 205 с.: ил.

У збірнику містяться результати досліджень різних періодів православної історії Таврійського півострова. Розглядаються проблеми відродження церковної археології як особливого розділу історичної науки. Видання містить багато ілюстрацій, словник спеціальних термінів і короткий життєпис кримських святих.

26. Рижов С.М. Методичні поради до вивчення курсу «Основи антропології» для студентів історичного факультету. — К., 2002. — 98 с.

Робота є стислим викладом курсу антропології і містить розділи з фізичної антропології, антропогенезу та етнічної антропології. Доповнена списком літератури з проблеми.

27. Русанова И.П. Истоки славянского язычества: Культовые сооружения Центральной и Восточной Европы в I тыс. до н. э. — I тыс. н. э. — Черновцы: Прут, 2002. — 172 с.: ил.

Книга є посмертним виданням останньої праці відомої дослідниці слов'янської археології Ірини Петрівни Русанової.

У роботі аналізуються археологічні свідчення про язичницькі культури народів Центральної та Східної Європи — кельтів, германців, скіфів, сарматів, фракійців та інших, які спра-

вили вплив на формування язичницьких вірувань давніх слов'ян.

28. RUTHENICA. — Т. 1. — К., 2002. — 185 с.

Книга є першим випуском тематичної збірки наукових праць, присвячених дискусійній проблематиці етногенетичних процесів на українських теренах доби раннього середньовіччя. Збірник об'єднує різнопланові за характером та жанром теоретичні, історико-етнологічні, антропологічні, історіографічні та археологічні дослідження фахівців з України, Росії, Білорусі.

29. Северное Причерноморье в античное время. Сб. науч. тр. к 70-летию С.Д. Крижицкого. — К., 2002. — 208 с.

Збірка містить статті, присвячені різним аспектам історії та культури Північного Причорномор'я за античної доби. Висвітлюються проблеми політичного та соціально-економічного життя античних держав, розвитку ремесел, торгівлі, містобудівництва та архітектури, ідеологічних уявлень, античної епіграфіки, нумізматики, гліптики, а також історії науки.

30. Степанчук В.Н. Поздние неандертальцы Крыма. Кийк-кобинские памятники (история исследования, локализация, стратиграфия, хронология, фауна, каменный инвентарь, аналогии, происхождение, судьбы). — К.: Стилос, 2002. — 216 с. : ил. (Bibliotheca Vita Antiqua)

Монографія присвячена проблемам дослідження заключного етапу існування середнього палеоліту Криму (60—30 тис. р. тому). Сумуються та інтерпретуються дані з палеоетнології, палеоекології, хронології, антропології кійк-кобинських пам'яток.

31. Сугдея, Сурож, Солдайя в истории и культуре Руси-Украины: Материалы научной конференции. — Киев-Судак: Академ-периодика, 2002. — 297 с.: ил.

Збірка містить короткий виклад матеріалів наукової конференції, що проводилася Національним заповідником «Софія Київська» 16—22 вересня 2002 р. на базі філіалу «Музей Судакська фортеця».

Представлені в книзі статті присвячені проблемам історії, археології, пам'яткознав-

ства Криму в контексті загальної історії півдня Східної Європи.

32. Телегін Д.Я. Ігреньське поселення на Подніпров'ї та проблема житлобудування в мезоліті Східної Європи. — Луганськ: Шлях, 2002. — 92 с.

У монографії підбиваються підсумки багаторічних досліджень однієї з найяскравіших пам'яток Східної Європи доби мезоліту — Ігрень 8. Висвітлюється історія дослідження Ігреньського поселення, характеризуються житлові споруди, матеріальні рештки, хронологія та культурна приналежність поселення тощо.

33. Толочко Петро. Ярослав Мудрий. — К.: Альтернативи, 2002. — 271 с.

Книга, що вийшла в розрахованій на масового читача серії «Особистість і доба», написана на багатому документальному матеріалі. Присвячена життю та діяльності видатного будівничого Київської Русі Ярослава Мудрого.

34. Хазарский альманах. — Т. 1. — Харьков: Каравелла, 2002. — 228 с.

Поява першого тому періодичного щорічного видання «Хозарський альманах» присвячена сторічному ювілею XII Всеросійського Археологічного з'їзду. Його підготовлено Міжнародним центром хозарознавства Східноукраїнського філіалу Міжнародного Соломонового університету (Харків). Статті, які презентують як теоретичні, так і конкретно-фактологічні результати в археологічній, історичній, історико-філологічній галузі, об'єднані хозарською тематикою.

35. Храпунов Игорь Н. Могильник Дружное (III—IV вв. нашей эры) // Monumenta Studia Gothica. II. — Lublin: W-vo univrsytetu Marii Curie-Sklodowskiej, 2002. — 313 с.: ил.

Монографія присвячена публікації та інтерпретації матеріалів могильника пізньоримського часу біля с. Дружне (передгірний Крим). Представлені могильні комплекси відкривають нову перспективу для дослідження ролі Криму в культурних, політичних та економічних перетвореннях в зоні Чорного моря в римський час. Визначальною рисою роботи є велика кількість високоякісного ілюстративного матеріалу.

Одержано 12.06.2003